

Kruisbestuiving in de Doshi-habitat

Cross-Pollination in the Doshi Habitat

Een verslag uit Ahmedabad
A Report from Ahmedabad

Kaegh Allen, Gesine Appel, Elena Brunette, Mariel Drego en Blanca Perote: de bestaande sloppenwoningtypologie, bekend als Pucca-huis, wordt getransformeerd en verbeterd in relatie tot nieuwe straatruimten.

Kaegh Allen, Gesine Appel, Elena Brunette, Mariel Drego and Blanca Perote, existing slum-housing typology, known as Pucca house, is transformed and improved in relation to new street spaces.

Sinds 2010 nemen studenten van de TU Delft deel aan de Habitat Design Studio in Ahmedabad. Deze wordt elk jaar door Balkrishna Doshi en diens bureau Vastu Shilpa georganiseerd.¹ Samen met andere Europese studenten en studenten uit India wordt twee maanden lang aan een opgave gewerkt, die verband houdt met de explosieve groei van de stad. Het kan gaan om sloppenverbetering, een verdichtingsopgave of een studie naar zelfbouw. Voor de editie van 2015 was de komst van een nieuwe metrolijn aanleiding om de mogelijke effecten hiervan op het stedelijk weefsel te onderzoeken. In alle opgaven staat een lokale buurtgemeenschap centraal en hoe deze het beste in staat gesteld kan worden om de eigen woonomgeving zelf vorm te geven. Twee maanden lang verblijven de studenten in Ahmedabad op het bureau van Doshi en worden ze ondergedompeld in de Indiase cultuur, de context van razendsnelle verstedelijking en de conflicten tussen een eenentwintigste-eeuwse moderniteit, een groeiende nieuwe middenklasse die een materialistische leefstijl omarmt, en de toevloed van migranten die in de stad hun geluk komen beproeven en er vaak nog een traditionele leefwijze op na houden.

Learning from Ahmedabad

Wat volgt is een impressie van drie bezoeken aan Ahmedabad en de studio van Doshi. Hoewel deze bezoeken kort waren en daardoor relatief oppervlakkig bleven, geven ze wel een indruk van de situatie en het belang van de studio, voor de studenten en hun opleiding tot architect, maar ook voor de wijze waarop architectuur als ontwerpende discipline een rol kan spelen in de versnelde verstedelijking in grote delen van de wereld, zonder architectuur te reduceren tot louter procesmanagement van sociale praktijken. Kruisbestuiving lijkt mij daarbij het sleutelbegrip en wel op alle niveaus, tussen de culturen van Oost en West, Europa en India, tussen de disciplines architectuur, planning en sociologie, tussen de betrokken universiteiten, en tussen de studenten. De Delftse studenten brengen zelf namelijk al een wereldwijde culturele bagage met zich mee en zijn geen homogene groep: deelnemende Delftse studenten kwamen tot nu toe uit Spanje, Duitsland, Noorwegen, Italië, Frankrijk en Ierland, maar ook van buiten Europa uit Irak, Japan, Taiwan en Zuid-Afrika.

Kruisbestuiving is ook van toepassing op Ahmedabad als historische handelsstad. Ahmedabad werd bijvoorbeeld aangedaan door de schepen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC). De Nederlandse begraafplaats van rond 1700 aan de oever van het Kankaria-meer is hiervan een bescheiden getuige. De Nederlanders hadden er een indigofabriek, en een stadsgids meldt dat er begin achttiende eeuw heftige concurrentie was tussen de Engelsen en Hollanders over de controle van de textielhandel in Ahmedabad.² De tuktukchauffeur die je oppikt voor het hotel kent de begraafplaats als onderdeel van *heritage*-bestemmingen. Voor zo'n 70 roepies per uur rijdt hij je rond in de stad. De achterbank van een tuktuk is voor een buitenstaander waarschijnlijk de beste plek om de Indiase stad Ahmedabad te ervaren. Enigszins beschermd onder het gele afdakje van de brommertaxi trekt een stadslandschap voorbij dat zowel haveloos als bruisend van energie is. Terwijl je je overgeeft aan de warmte, de diesellucht en het sonore motorlawaai volgt een even eindeloze als bonte aaneenrijging van indrukken van het stedelijk leven: marktkramen en eettentjes, enclaves van sloppen, shopping malls, modernistische appartementenbouw, soms een stille groene villabuurt, verwaarloosde stukken landbouwgrond ingesloten door de nieuwe stad, kantoren, fabrieksterreinen, onderwijsinstellingen en heel veel tempels.

De straat is de ruimte van kruisbestuiving en uitwisseling bij uitstek. Voor de handel in de eerste plaats. Soms lijkt het alsof je door een

Students of Delft University of Technology have been taking part in the Habitat Design Studio in Ahmedabad since 2010. The design studio is organized annually by Balkrishna Doshi and his firm Vastu Shilpa.¹ For two months, the students work on a task related to the explosive growth of the city together with other European students and students from India. This may involve slum improvement, urban densification challenges or design research with regard to self-build practices. For the 2015 edition, the construction of a new subway line was reason to investigate its possible effects on the existing urban tissue. All studio editions centred on local neighbourhood communities and how these can be best enabled to reshape their own living environment. The students live in Ahmedabad for two months and their work at Doshi's firm immerses them in the culture of India, the context of rapid urbanization and the conflicts arising between twenty-first-century modernity, growing new middle classes that embrace a materialistic lifestyle, and the influx of migrants who try their luck in the city while still holding on to a much more traditional lifestyle.

Learning from Ahmedabad

The following is an impression of three visits to Ahmedabad and Doshi's studio. While these were short and therefore rather superficial visits, they did leave an impression of the situation and of the importance of the studio with regard to the students and their training as architects as well as to the role that architecture as a design discipline can play in the rapid urbanization in large parts of the world, without being reduced to merely the process management of social practices. I believe cross-pollination is the key concept at all levels, between the cultures of the East and the West, Europe and India; between the disciplines of architecture, planning and sociology; between the universities involved and among the students. For the Delft students already bring cultural baggage from all over the world with them, they are not a homogenous group: so far, participating Delft students have been from the Netherlands, Spain, Germany, Norway, Italy, France and Ireland, and from non-European countries such as Iraq, Japan, Taiwan and South-Africa.

'Cross-pollination' also fits Ahmedabad as a historical trading centre. Ahmedabad was among the ports of call of the Dutch East India Company, as the ancient Dutch cemetery, built around 1700 on the banks of Lake Kankaria, modestly witnesses. Once there was even a factory and a city guide mentions fierce competition between the English and the Dutch about the control of the Ahmedabad textile industry in the beginning of the eighteenth century.² To the tuk-tuk driver who picks you up in front of your hotel, the cemetery is known as a 'heritage' destination. For about 70 rupees per hour, he will drive you around his city. The best place for any outsider to experience the Indian city of Ahmedabad is probably from the back seat of a tuk-tuk. Somewhat protected by the yellow roof of the rickshaw, you will watch an urban cityscape go by that is both dilapidated and bursting with energy. While you succumb to the heat, diesel fumes and sonorous engine sound, you will undergo a motley succession of impressions of urban life, market stalls and eateries, slum enclaves, shopping malls, modernist apartment buildings, the odd quiet, exclusive residential neighbourhood, neglected pieces of farmland closed in by new districts, offices, factory sites, educational institutions and many, many temples.

The street is the place of choice for cross-pollination and exchange. For trade, first of all. Sometimes it seems as though you are driving through an open-air department store, with pavements and roadsides completely covered in displayed merchandise. You can get your hair cut or have a cup of chai. Every once in a while you will end up in a procession, an involuntary participant of a religious spectacle. The

openluchtwarenhuis rijdt, met alle stoepen en bermen compleet in beslag genomen door uitgestalde koopwaar. Je kunt er naar de kapper of een kopje *chai* drinken. Een enkele keer beland je in een processie en word je onderdeel van een religieus spektakel. De straten zijn ook ideale hangplekken, hoewel niet voor iedereen. Er zijn ongeschreven regels. Eén keer maakte ik de fout om als Europeaan op de stoep te gaan zitten, gewoon om te kijken naar al het verkeer, maar prompt werd ik het middelpunt van een oploopje: of het wel goed met me ging, of ik niet naar binnen wilde waar de airconditioning aanstond. Zitten en hangen op straat is voor de minderbedeelden, voor mensen met een straathandeltje, en voor jongens met brommers en tuktukchauffeurs. De middenklasse en rijkere verkiezen de geordende privéwereld met verkoeling door de klimaatinstallatie en de hygiëne van door personeel aangeveegde tuinen en kamers. Immers, behalve warm en druk zijn de straten ook vuil, onrein. De hoeveelheid afval en plastic langs de kant van de weg is simpelweg overweldigend voor iemand uit het geordende Nederland.

Boven de vervuilde en stoffige straten hangen grote reclameborden van een stralend nieuwe leefstijl in even stralende nieuwe woon-gebouwen. Vastgoedontwikkeling is een grote industrie. Veel mensen hebben zicht op een betere levensstandaard dankzij de onstuimige economische groei van het land. Tegelijk blijven grote groepen achter. Ondanks ambitieuze overheids campagnes om de bewoners van de sloppenwijken en informele nederzettingen te laten delen in de nieuwe welvaart, leven op het Indiase subcontinent tientallen miljoenen mensen in armoede. Afhankelijk van de rapportages die je leest, wordt erover gesproken dat 10 tot 30 procent van de bevolking in sloppen leeft, wat betekent dat je in de steden al snel over ruim de helft van de bewoners praat. Door de continue aanwas van nieuwe migranten naar de steden neemt het probleem alleen maar toe. Ook voor de lagere midden-klasse is goede huisvesting een groot probleem. Hoewel de stedelijke condities niet zo extreem zijn als in Mumbai of New Delhi, is Ahmedabad een van de snelst groeiende steden van India. Bevolkingscijfers lopen inmiddels uiteen van 5 tot 7 miljoen. Het maakt de eeuwenoude stad tot een uitgelezen plek om de cultureel-maatschappelijke omwentelingen die in India plaatsvinden, te bestuderen.

Zonder de Indiase context als iets exotisch af te willen schilderen, waaraan de westerse bezoeker geen deel heeft, kun je je niet aan de indruk onttrekken dat moderniteit en modernisering in India een andere ontwikkeling volgt dan in Europa.³ Cultuur en geschiedenis spelen een niet te verwaarlozen rol. Religie is een belangrijke sociale en politieke factor. Daar komt bij dat klassenverschillen, etniciteit, genderrollen en seksualiteit gekoppeld zijn aan sociale waarden, die het gebruik van de publieke en private ruimte dicteren. Dit lijkt wellicht een open deur, maar verbazingwekkend genoeg worden deze factoren nauwelijks benoemd in de talloze studies van architecten naar de opkomst van megasteden. Ze verdwijnen onder de bulk aan abstracte data die verzameld wordt, en ze lossen maar al te vaak op in het 'globale' perspectief van een internationale avant-garde van experts. Ondanks goede bedoelingen en de nadruk op participatiemodellen, 'gebruikers-gestuurde' planning en een *bottom-up* ideologie verschijnt in het discours over de informele stedenbouw paradoxaal genoeg een anoniem lomp-proletariaat. Het is het onbedoelde bijeffect van het debat over *global cities* sinds de biënnale van Venetië (2006) van Ricky Burdett, die aan het onderwerp van 'eindeloze' stedelijke groei was gewijd.⁴

De tentoonstelling 'Uneven Growth' in het MoMA in New York (2014), die zes ontwerpscenario's presenteerde voor de mogelijke oplossing van de problemen rondom de informele verstedelijking van zes megasteden, stelde deze onmogelijke paradox aan de orde en kon

streets are also ideal places to hang out, though not for everyone. There are unwritten rules. I once made the mistake – being a European – of sitting down on the pavement, just to watch all the traffic. I promptly became the centre of a crowd: Was I all right? Shouldn't I go inside, where there was air conditioning? Sitting and hanging out in the streets is for the poor: for street traders, for boys with motorbikes and tuk-tuk drivers. The middle classes and the rich prefer an ordered private world that is cooled by air conditioning and cleaned by staff sweeping gardens and rooms. After all, besides hot and crowded the streets are also dirty: unclean. The amount of waste and plastic along the side of the road is simply overwhelming for someone from the well-ordered Netherlands.

Large billboards promoting a radiantly new lifestyle in equally radiant new residential buildings are suspended over the dirty, dusty streets. Real estate development is big business. Thanks to the country's explosive economic growth, for many people a better standard of living is within reach. At the same time, large groups are left behind. Despite ambitious government campaigns to let residents of slums and informal settlements share in the new prosperity, tens of millions of people still live in poverty on the Indian subcontinent. Depending on which report you read, 10 to 30 per cent of the population lives in slums, which in the cities might well mean more than half of the population. Owing to the continued influx of new migrants, the cities' problems are rapidly increasing. Finding good housing also presents a big problem to the lower-middle classes. Though its urban conditions are not as extreme as those of Mumbai or New Delhi, Ahmedabad is one of the fastest-growing cities in India. Population figures now range from 5 to 7 million. It makes the ancient city the perfect place to study the sociocultural transformations taking place in India.

I do not want to portray the Indian context as something exotic that the Western visitor cannot be part of, yet find it hard to avoid the impression that in India, modernity and modernization have developed along different lines than in Europe.³ The parts culture and history play cannot be neglected. Religion is a major social and political factor. And class differences, ethnicity, gender roles and sexuality are linked to social values that dictate the use of public and private space. This may seem too self-evident to even mention but surprisingly, these factors are hardly mentioned in the numerous architectural studies about the advent of megacities. They become casualties of a bulk of abstract data and all too often dissolve in the global perspective of an international avant-garde of experts. Paradoxically, despite all good intentions, focus on participatory models, user-driven planning and bottom-up ideologies, what appears in the discourse about informal urban development is an anonymous lumpen proletariat. It is an unintended side effect of the debate on global cities that started with Ricky Burdett and the Venice Biennale of 2006, which was devoted to 'the limitless urban growth'.⁴

Presenting six design scenario's for the possible solution of the problems surrounding the informal urbanization of six megacities, the exhibition 'Uneven Growth' at the MoMA in New York (2014) addressed this impossible paradox yet at the same time found it hard to escape.⁵ The multidisciplinary teams made up for the occasion contained a mix of outsiders and local stakeholders who could not rid themselves of a global perspective. The 'Uneven Growth' argument included different scenarios that aimed to provide alternatives for current urbanization practices. Using a kind of 'tactical urban development', as defined by the designers, the contemporary proletariat was supposed to throw off the miserable circumstances of the slums in which it had to live. Local communities were considered strongholds of democracy, whereas the new middle classes had to liberate themselves from imposed consumption patterns. To counterbalance the high finance elite and the failing central

Straatbeelden Ahmedabad, 2014
Street images Ahmedabad, 2014

Diversity of different space sizes to accommodate diversity in events like shops

Morgane Goffin, Ami Gokani, Lex te Loo en Lukas Mahlendorf: 'Shop Size Diversity', analyse van straatverkoop, maatvoering en typologie
Morgane Goffin, Ami Gokani, Lex te Loo and Lukas Mahlendorf, 'Shop Size Diversity', analysis of street vending, dimensions and typology

Typische nieuwbouwtwontwikkeling buiten Ahmedabad, 2013
Typical new building development outside of Ahmedabad, 2013

Het boulevard project langs de Sabarnati rivier, gezien vanaf de Gandhi Ashram, 2015
The boulevard project along the Sabarnati river, seen from the Gandhi Ashram, 2015

Nachtelijk straatleven in een van de *pols* in het historische centrum van Ahmedabad, 2015
Nocturnal street life in one of the *pols* of Ahmedabad's ancient town centre, 2015

er tegelijk maar moeilijk aan ontsnappen.⁵ De multidisciplinaire teams die speciaal voor de gelegenheid werden samengesteld met daarin een mix van buitenstaanders en lokaal betrokkenen, slaagden er niet in de bril van een ‘globaal’ perspectief af te zetten. Het betoog van ‘Uneven Growth’ richtte zich op alternatieven voor de huidige verstedelijkingspraktijken. Via een vorm van ‘tactische stedenbouw’ als gedefinieerd door de ontwerpers zou het eigentijdse proletariaat zichzelf moeten bevrijden van de erbarmelijke omstandigheden van de sloppenwijken waarin het moet bestaan. Lokale gemeenschappen werden beschouwd als een bolwerk van democratie, terwijl de nieuwe middenklasse zich zou moeten bevrijden van opgelegde consumptiedwang. Als tegenwicht voor een elite van grootkapitaal en een falende centrale overheid werden oplossingen gezocht buiten de politiek in alternatieve organisatievormen of *governance*, zoals coöperatieven en *commons*. Architectonisch ontwerpen werd opnieuw gedefinieerd als procesmanagement en de rol van architecten als die van sociale werkers, net zoals dat gebeurde in de jaren 1970.⁶ Architectuur als autonome vormgevende discipline is in deze benadering zelfs verdacht, omdat ze al snel met de dominante klasse wordt geassocieerd die verantwoordelijk wordt gehouden voor de ellende in de megasteden. Het roept de vraag op wat architecten dan wél zouden kunnen bijdragen buiten een vorm van *smart social engineering*. Het is een vraag die ook centraal staat in de Habitat Design Studio in Ahmedabad.

Ahmedabad in een notendop

Voor wie Ahmedabad niet kent: de stad ligt zo’n 500 km ten noorden van Mumbai in de deelstaat Gujarat aan de grens met Pakistan en staat bekend om haar textiel- en katoenindustrie. De stad werd daarom ook wel het Manchester van India genoemd. Vanaf 1915 vestigde Gandhi zich hier in het kader van zijn geweldloze strijd tegen de voormalige Britse kolonisator en zijn zoektocht naar een oplossing voor de religieuze conflicten en de uitbuiting van de lagere klassen waaronder de textielwerkers en onaanraakbaren. Er is daarom een Gandhi-museum in Ahmedabad, de Sabarmati Ashram met het oorspronkelijke woonverblijf van Gandhi en een bescheiden museum paviljoen, een vroeg werk van Charles Correa (1958-1963). De bevolking van Gujarat is voornamelijk hindoe, en vlees en drank zijn in principe verboden en worden slechts aangeboden op plekken waar voornamelijk buitenlanders komen. De huidige premier van India, Narendra Modi, komt uit Gujarat en draagt zijn hindoe-geloof nadrukkelijk uit, tot ontsteltenis van vooral de moslims. Spanningen tussen hindoes en moslims leidden in 2002 nog tot honderden doden in Gujarat. Ook in Ahmedabad woont een minderheid van moslims en de stad kent een aantal eeuwenoude moskeeën. Ander spectaculair historisch erfgoed dat nauw verbonden is met de wisselende overheersing van hindoes en moslims zijn de *step wells*, waterbronnen die soms tientallen meters diep liggen en die met rijk versierde trappen bereikt worden, zoals die van Adalaj. Ten noorden van Ahmedabad ligt de beroemde zonnepomp met de watertank van Modhera, die met zijn elementaire en sculpturale trappartijen een inspiratiebron was voor structuralistische architecten zoals Correa, maar ook voor Herman Hertzberger.

Hoewel vervallen, is de oude binnenstad nog grotendeels intact en zijn er verschillende voorbeelden van historische woonhuizen te vinden, de *haveli*, die worden gekenmerkt door verfijnd houtsnijwerk. De *haveli* waren vroeger de huizen van de rijke bovenlaag, maar noch de gegoede burgerij noch de middenklasse woont tegenwoordig in de binnenstad. De staat van de huizen is niet alleen te slecht, maar bijvoorbeeld ook de watervoorziening is zeer beperkt en bewoners behelpen zich vaak nog met kraantjes langs de straat. Lege huizen

government, solutions were found outside politics, in alternative organizational forms of governance, like cooperations and commons. Architectural design became process management and the role of architects was described as that of social workers – as happened in the 1970s.⁶ Even architecture as an autonomous discipline was considered suspect, as it is easily associated with the ruling classes that are held responsible for the misery in the megacities. This raises questions as to what it is that architects might contribute besides a form of ‘smart social engineering’. This question is also pivotal at the Habitat Design Studio in Ahmedabad.

Ahmedabad in a Nutshell

For those who do not know Ahmedabad: it is located about 500 km north of Mumbai in the federal state Gujarat, which borders Pakistan and is known for its textile and cotton industry. This is why the city was also known as ‘the Manchester of India’. It was here that Gandhi settled in 1915 to fight his nonviolent war against the British former colonial power, religious conflicts and the exploitation of the lower classes, including the textile workers and the untouchables. This is why there is a Gandhi museum in Ahmedabad, the Sabarmati Ashram, which consists of Gandhi’s original living quarters and a modest museum pavilion, an early design by Charles Correa (1958-1963). The people of Gujarat are mostly Hindus and meat and alcoholic beverages are prohibited in principle, though they are on offer at some of the venues that mainly cater to foreigners. India’s current Prime Minister, Narendra Modi, is from Gujarat and tends to spread the Hindu message rather emphatically, to the dismay of the Muslim community in particular. Only in 2002, tensions between Hindus and Muslims led to the death of hundreds of people in Gujarat. Ahmedabad also houses a Muslim minority and there are several ancient mosques in the city. Other spectacular historical heritage sites that are closely connected to the alternating rule of Hindus and Muslims include the step wells, low-lying springs that are sometimes dozens of metres below ground surface, accessible by richly ornamented stairs, like the well at Adalaj. North of Ahmedabad lays the famous sun temple and water tank at Modhera, which with its elementary and sculptural stairs has been a source of inspiration to structuralist architects like Correa, but also Herman Hertzberger.

Though decrepit, the ancient town centre is largely intact and includes various examples of historical residences, the *haveli*, which feature refined wood carvings. The *haveli* were once the homes of the rich upper classes, but neither the upper nor the lower-middle classes live in the town centre these days. Not only are the houses in bad condition, necessities such as water are in limited supply and residents often have to make do with roadside taps. Vacant houses are occupied by new migrants. The ancient town centre is an intricate web of clusters of so-called *pols*, narrow streets and alleys that were once closed at night for safety purposes. A *pol* was a social unit that more or less coincided with the social structure of families and castes. Ancient Ahmedabad consisted of hundreds of such ‘gated communities’. Just like the *hutong* in China, the *kampong* in Malaysia and Indonesia and the *souk* and *kasba* in Arab countries, *pol* is an urban concept unfamiliar to Europeans. Tourists easily lose their way here, there are no city maps available: only the central shopping streets, temples and markets help you find your way through this labyrinth.

Public space in Ahmedabad is a completely new challenge. The streets of Ahmedabad are neither designed nor intended as public space: residents and users appropriate them as places to meet and make exchanges. In the context and from the perspective of local communities, public space is a totally different kind of meeting space than the public space in contemporary European cities, or the public space in global

worden ingenomen door nieuwe migranten. De oude binnenstad is een fijnmazig weefsel van clusters van zogenaamde *pols*, straatjes en steegjes die vroeger ’s avonds afgesloten werden voor de veiligheid. Een *pol* was een sociale eenheid die min of meer samenviel met de sociale structuur van families en kasten. Historisch Ahmedabad telde honderden van dergelijke *gated communities*. Net als de *hutong* in China en de *kampong* in Maleisië en Indonesië, of de *souk* en *kasba* in Arabische landen is de *pol* een stedelijk element dat onbekend is in Europa. Een toerist raakt er snel de weg kwijt, er is geen stadskaart beschikbaar, alleen centrale winkelstraten, tempels en markten helpen je enigszins de weg te vinden in dit labyrint.

Publieke ruimte is in Ahmedabad een geheel nieuwe opgave. De straten van Ahmedabad zijn niet als publieke ruimte ontworpen of gepland, ze worden in bezit genomen door de bewoners en gebruikers als ontmoetingsplek en ruimte voor uitwisseling. Publieke ruimte is vanuit de lokale gemeenschappen en context bekeken dan ook een geheel ander soort ontmoetingsruimte dan de openbare ruimte in de huidige Europese stad of de openbare ruimte van een *global city*, die ontstaat met de aansluiting op dominante internationale netwerken. De luchthaven van Ahmedabad is nu nog bescheiden van omvang; een internationale terminal is in 2010 geopend. Nu Ahmedabad zich opmaakt om een speler te worden binnen het netwerk van *global cities* begint deze vraag naar een nieuwe publieke ruimte aan de orde te komen. Deze ontwikkeling wordt bijvoorbeeld zichtbaar in het groot-schalige boulevardproject van betonnen kades en keerwanden langs de oevers van de rivier de Sabarmati, dat bekritiseerd wordt om zijn onzorgvuldige aanpak in termen van watermanagement en mislukte grondspeculatie die zichtbaar wordt bij braakliggende bouwterreinen.

Ondanks de toestroom van migranten van het platteland ervaar je de miljoenenstad als relatief leefbaar en compact met voornamelijk laagbouw en middelhoogbouw. Hoewel druk wordt het verkeer (nog) niet gedomineerd door auto’s, maar des te meer door de tuktuks, fietsen, brommers en motoren. ‘s Ochtends en ‘s avonds tijdens de spits loopt de boel vast op de grote kruispunten, met een uren durende symfonie van getoeter als gevolg. De *locals* waarschuwen half-ironisch lachend dat een grote weg oversteken niets minder is dan *a leap of faith*. Alle clichés worden (gelukkig) bewaard: stoplichten worden genegeerd, koeien en honden zijn de vaste pittoreske onderdelen van het straatbeeld, hier en daar kom je een kameel of olifant tegen.

Voor de naoorlogse moderne architectuur is de stad een uitzonderlijke plek van kruisbestuiving te noemen. Balkrishna Doshi belichaamt deze kruisbestuiving. Wereldwijd kennen architecten Ahmedabad vanwege een handvol hoogtepunten: het hoofdkantoor van de Mill Owners Association (1954-1956), dat net als Shodhan House (1951-1956) en Villa Sarabhai (1951-1955) door Le Corbusier is ontworpen. Louis Kahn en diens medewerker Anant Raje bouwden er de monumentale campus van het prestigieuze Indian Institute of Management (1962-1974). Doshi, inmiddels 87 jaar oud, was destijds zelf nauw betrokken bij de realisatie van deze meesterwerken. Van 1951 tot en met 1954 was hij werkzaam op Le Corbusier’s bureau in Parijs. Als uitloeijsel van Le Corbusier’s project in Chandigarh in het noorden van India verwerfde hij ook enkele opdrachten van de steenrijke textielbaronnen in Ahmedabad, zoals de familie Sarabhai. Om de bouw van met name deze opdrachten in Ahmedabad te begeleiden, keerde Doshi terug naar India om daar zijn eigen bureau te beginnen. Het vormt niet alleen het begin van een uiterst vruchtbare architectenloopbaan, Doshi richtte in 1962 ook een eigen architectuurschool op in Ahmedabad, de CEPT-universiteit (Centre for Environmental Planning and Technology), waarvoor hij ook de campusgebouwen ontwierp, een

cities, which emerges in connection with dominant international networks. As yet, Ahmedabad Airport is very modest in size. An international terminal opened in 2010. Now that Ahmedabad is gearing up to become a player in the global cities’ network, the issue needs addressing. This is apparent, for instance, from the large-scale boulevard project of concrete quays and retaining walls along the banks of the Sabarmati River, a project that is being criticized for its slapdash approach in terms of water management and unsuccessful land speculation.

Despite the influx of migrants from the countryside, this city with over 5 million inhabitants feels relatively liveable and compact, with mostly low-rise and medium-rise buildings. Though busy, the traffic is not completely dominated by cars (yet) but rather by tuk-tuks, bicycles and motorcycles. During the morning and evening rush hours there are traffic jams at major crossroads, which result in horn-blowing concertos that last for hours. Half-ironically smiling locals warn that crossing a major road here is nothing short of a leap of faith. All clichés are (thankfully) confirmed: traffic lights are ignored, cows and dogs are common, picturesque parts of the streetscape and every once in a while, you come across an elephant or a camel.

In the context of post-war modern architecture, the city can be called an exceptionally cross-pollinated place. Balkrishna Doshi is the embodiment of this cross-pollination. Architects worldwide are aware of Ahmedabad because of a handful of highlights: the Mill Owners Association headquarters (1954-1956), which like Villa Shodhan (1951-1956) and Villa Sarabhai (1951-1955) was designed by Le Corbusier. Louis Kahn and his associate Anant Raje built the monumental campus of the prestigious Indian Institute of Management (1962-1974). Doshi, now 87 years old, was closely involved in the realization of these masterpieces at the time. He worked at Le Corbusier’s Paris office from 1951 to 1954. Le Corbusier’s project in Chandigarh in the north of India led to several commissions by the wealthy textile barons of Ahmedabad, like the Sarabhai family. To realize these Ahmedabad commissions in particular, Doshi left Paris for India to launch his own firm. This not only marks the start of a highly productive career in architecture: in 1962, Doshi also started his own school of architecture in Ahmedabad, the CEPT (Centre for Environmental Planning and Technology), for which he also designed the campus buildings, a first phase in 1966-1968 and a second phase in 1975-1977. In addition, Doshi designed several houses and housing projects in the city, as well as urban renewal projects, various educational facilities, cultural institutions (including the Gandhi Labour Institute, 1980-1984) and, finally, his own offices (1979-1981), which are, more than any of his other projects, a demonstration of his architectural principles with regard to sustainable living environments and social relations.

The Oasis of Sangath

The offices of Doshi and Vastu Shilpa are in the western part of town. It is not always easy to explain its location to tuk-tuk drivers. The address is on the busy Drive In Road, just past the drive-in cinema, and the complex is also known by the name Sangath, but not all drivers know this. Underway, directions have to be fine-tuned regularly. Finally, you are dropped off on the side of the road near a grey stucco garden wall. Once you have entered through the orange-red gate in the garden wall, a big surprise awaits you. After the noise and the dust of the busy Drive In Road, which takes you from the ancient town centre and over the Sabarmati River to the western periphery of the expanding city, you suddenly find yourself in a green oasis. A garden path with carefully inlaid patterns of recycled ceramic shards takes you by lush greenery and a pond in the direction of a collection of white barrel vaults to one

eerste fase in 1966-1968 en een tweede in 1975-1977. Doshi ontwierp daarnaast diverse huizen en woningbouwprojecten in de stad, net als stadsvernieuwingsprojecten, verschillende onderwijsgebouwen, culturele instellingen, waaronder het Gandhi Labour Institute (1980-1984) en ten slotte ook zijn eigen bureau (1979-1981), dat meer dan enig ander project van zijn hand een demonstratie is van zijn architectonische principes voor een duurzame leefomgeving en sociale relaties.

De oase van Sangath

Het bureau van Doshi en Vastu Shilpa bevindt zich in het westen van de stad. Het is niet altijd even makkelijk om de tuktukchauffeur uit te leggen waar het is. Het adres is aan de drukke Drive In Road net voorbij de drive-in cinema en het complex wordt ook aangeduid met de naam Sangath, maar lang niet alle chauffeurs zijn daarmee bekend. Onderweg moet de juiste weg regelmatig gecheckt worden, voordat je wordt afgezet langs de kant van de weg bij een grijs gestucte tuinmuur. Eenmaal door de orangerode poort wacht een verrassing. Na al het lawaai en stof van de drukke Drive In Road die je vanuit het oude centrum meeneemt over de Sabarmati-rivier naar de westelijke periferie van de uitdijende stad, beland je onverwachts in een groene oase. Een tuinpad met zorgvuldig ingelegde patronen van hergebruikte stukjes keramiek voert je langs weelderig groen en een vijver richting een verzameling witte tongewelven schuin achter in de tuin. Een paar treden naar beneden leiden je naar een beschaduwde voorportaal voordat je het eigenlijke gebouw betreedt.

Het interieur zou je kunnen beschrijven als ‘een tros plekken’, precies zoals Aldo van Eyck bedoelde. Met doorzichten en drempels openbaart zich een mini-labyrint van tussenruimten dat wordt bewoond door de medewerkers van het bureau en dat de ontvangstbalie, de spreekruimten, de dubbelhoge teken- en maquettekamers tot en met Doshi’s eigen kamer bevat. De materiaalbehandeling verraadt Doshi’s affiniteit met Le Corbusier en Louis Kahn: veel naakt beton, ingebouwd en vast meubilair, tegels, onbehandeld en behandeld houtwerk. De schaal is intiem, bijna huiselijk, en er is een directe lichamelijke relatie met de ruimten: de muren en wanden, de trappen, tegels en andere details als leuningen en drempels, het is allemaal heel ‘aibaar’. Je oog ziet al hoe het voelt, terwijl je hand je oog volgt en over het oppervlak van een muur of een balie strijkt.

De Gujarati-naam Sangath wordt door Doshi uitgelegd als *moving together* en soms als *moving together through participation*. Ook de naam van het bureau leest als een slogan en agenda voor de architectuur: Vastu Shilpa betekent *design of environment*.⁷ Het verraadt een dynamisch begrip van ruimte en sociaal gebruik en een welhaast holistische benadering van architectuur, stedenbouw en het woningbouwvraagstuk. Net als ‘habitat’ laat het bovendien Doshi’s sterke affiniteit met de kringen van Team 10 zien.⁸ Net als Hertzberger in Nederland vertegenwoordigt hij zo een ongehoorde continuïteit, die de jaren 1950 met de eenentwintigste eeuw verbindt. Doshi was al aanwezig bij het CIAM-congres in Hoddesdon (1951) en leerde in de tweede helft van de jaren 1950 aan de Amerikaanse Washington University in St. Louis Jaap Bakema kennen, die daar geregeld les gaf. Andere connecties bestaan uit de samenwerking met Christopher Alexander, toen deze zijn promotieonderzoek deed in India.⁹ Als bekend zou Alexander dit onderzoek later aan Team 10 presenteren in Royaumont (1962), een onderzoek dat later leidde tot zijn beroemde boek *Notes on the Synthesis of Form*, dat handelde over context en sociale relaties onder meer aan de hand van zijn onderzoek naar leefpatronen in Indiase dorpen.¹⁰ Doshi was verder aanwezig bij de Team 10 bijeenkomst in Urbino (1966) die werd georganiseerd door

side in the back of the garden. A couple of steps take you down to a shaded porch before you actually enter the building.

You could describe the interior as ‘a bunch of places’, just as Aldo van Eyck intended it. Including views and thresholds, a mini labyrinth of intermediate spaces unfolds that houses the employees of the office, the reception desk, the interview rooms, the double-high drawing and model rooms, to end in Doshi’s own room. The application of materials betrays Doshi’s affinity with Le Corbusier and Louis Kahn: lots of untreated concrete, built-in and fixed furniture, tiles and untreated and treated woodwork. The scale is intimate, almost domestic, and there is a direct physical relationship with the spaces: the walls and partitions, the staircases, tiles and other details like railings and thresholds are all easy to the touch. The eye can already see what they are going to feel like, while the hand is still following the eye to stroke the surface of a wall or desk.

Doshi interprets the Gujarati name ‘Sangath’ as ‘moving together’, sometimes ‘moving together through participation’. The name of the firm also reads like a slogan or agenda for architecture: Vastu Shilpa means ‘design of environment’.⁷ This betrays a dynamic understanding of space and social practices and an almost holistic approach to architecture, urban planning and housing issues. Like ‘habitat’, it furthermore also shows Doshi’s strong affinity for the Team 10 discourse.⁸ Like Hertzberger in the Netherlands, he thus represents an extraordinary continuity that connects the 1950s to the twenty-first century. Doshi attended the 1951 CIAM conference in Hoddesdon and met Jaap Bakema, who regularly lectured at the American Washington University in St Louis, in the second half of the 1950s. Other connections include the collaboration with Christopher Alexander, who conducted his doctoral research in India.⁹ As is well known, Alexander presented his research to Team 10 in Royaumont in 1962, research that would later lead to his famous book *Notes on the Synthesis of Form*, about context and social relations based among other things on his research into ways of life in Indian villages.¹⁰ Doshi also attended the 1966 Team 10 meeting in Urbino organized by Giancarlo De Carlo, at which time he presented one of his projects for an industrial neighbourhood project.¹¹

More than anyone else who attended the Team 10 meetings, Doshi managed to actually incorporate the idea of an ecological habitat, which was the foundation of Team 10 and included as such in the 1954 ‘Statement on Habitat’, the so-called ‘Doorn Manifesto’, in his housing projects.¹² In the Indian context, ideas regarding growth and change could not but become a natural part of Doshi’s design strategies to house the lower classes. His work, from his earliest projects for cheap housing in Ahmedabad for ATIRA (Ahmedabad Textile Industry’s Research Association) and PRL (Physical Research Laboratory) in the late 1950s to his famous Aranya project in the 1980s, for which he received the Aga Khan Award, represent a continuous development of simple basic rules that accommodate growth and change generated by the residents themselves. Subdivision and a very simple core including basic sanitary facilities are the most minimal necessities for a development that is completed and enriched by the residents themselves. The neighbourhood literally grows through the development of and investments by the community. Extra rules may involve zoning for the fleshing out and further development of the basic lots or a first cell as a first main space perhaps combined with a kitchen and a private patio beyond. Where housing projects require a greater density, the dwellings are stacked. Collective outside stairs regulate the direct contact with the street. Doshi never included the galleries or raised streets that were once so popular among European Team 10 colleagues in his projects. His are always high-density low-rise developments. The rhythm of the lots,

Giancarlo De Carlo, waar hij een van zijn projecten voor een fabriekswijk presenteerde.¹¹

Meer dan enig andere deelnemer aan de Team 10 bijeenkomsten is Doshi met zijn woningbouwprojecten erin geslaagd om daadwerkelijk vorm te geven aan het idee van een ecologische habitat, dat aan de wieg stond van Team 10 en als zodanig is verwoord in het 'Statement on Habitat' uit 1954, het zogenaamde 'Doorn Manifesto'.¹² In de Indiase context wordt noodgedwongen het idee van groei en verandering een vanzelfsprekend onderdeel in Doshi's ontwerpstrategieën voor woningbouw voor de lagere klassen. Van zijn eerste projecten voor goedkope woningbouw in Ahmedabad eind jaren 1950 voor ATIRA (Ahmedabad Textile Industry's Research Association) en PRL (Physical Research Laboratory) tot aan het beroemde project in Aranya uit de jaren 1980, waarvoor Doshi de Aga Khan Award ontving, valt een continue ontwikkeling van eenvoudige basisregels te destilleren die groei en verandering door de bewoners zelf accommoderen. Kavelscheidingen en een zeer eenvoudige kern met de basisvoorzieningen voor sanitair zijn de meest minimale variant voor een verkaveling die vervolgens aangevuld en verrijkt wordt door de bewoners zelf. De wijk groeit letterlijk mee met de groei en investeringen van de gemeenschap. Extra regels kunnen bestaan uit zoneringen voor invullingen en verdere uitbouw van de basiskavel, een cel als eerste hoofdruimte, al dan niet in combinatie met een keuken, met daarachter een privépatio. Als woningbouwprojecten om grotere dichtheden vragen, wordt er gestapeld. Collectieve buitentrappen regelen het contact met de straat. Galerijen of opgetilde straten die zo populair waren bij de Team 10 collega's in Europa, past Doshi in zijn projecten niet toe. Het is altijd laagbouw in hoge dichtheid. De ritmering van de kavels, de zich herhalende basisstructuur van ontsluiting, privé- en publieke ruimten, de juiste relatie met de woonpaden of straten, de juiste positionering van de collectieve buitentrappen, het draagt allemaal bij aan een samenhangend weefsel dat open staat voor toeëigening en verdere uitbouw door de bewoners zelf. In Ahmedabad zijn deze principes ook te zien in Doshi's woningbouwproject voor de Life Insurance Corporation (1973-1976), inclusief de talloze wijzigingen en toevoegingen van de bewoners.

Het maken van drempels en zoneringen, van filters tussen de verschillende domeinen van privé en publiek en alles wat daar tussen zit, is cruciaal om het geheel te laten werken. De structuur van de gebouwde omgeving is een syncopisch tegenritme van de cycli van het alledaagse leven met zijn eigen routines en rituelen.¹³ Doshi wijst op het belang van het ambigue karakter van tussenruimten die juist door deze dubbelzinnigheid op meerdere manieren door de bewoners gebruikt kunnen worden, waardoor hun ervaringen rijker worden. In zijn woorden gaat het erom 'pauzes' te creëren, die een eenzijdige rationale en lineaire ontwikkeling onderbreken. In zijn lezing 'Give Time a Break' voor de 'Anytime'-conferentie in Ankara (1998), zegt Doshi het zo:

Onze tijd gaat steeds sneller, en gebeurtenissen zijn nu gekoppeld aan snelle verandering en onzekerheid. De verhouding van de mens tot zijn gebouwde omgeving is vluchtig, en identiteit is synoniem geworden met snelle, resultaatgerichte acties. Symbolen zijn nu afhankelijk van een voortdurend veranderend en steeds onzekerder wereldbeeld. Ten opzichte van dit kortzichtige wereldbeeld met zijn goed geconstrueerde, extreem gereguleerde, mechanistische architectonische ruimten, is de enige constante die onze zintuigen kan beroeren, de introductie van de pauze, het 'gat' of de onverwachte, dubbelzinnige link. Door het tijdelijke gevoel van rust en de heroriëntatie op de ruimte, kan dit gat of deze 'open-einde-dubbel-

the repetitive basic structure of the access roads, the private and public spaces, the correct connection to the residential paths or roads, the proper positioning of the collective outside stairs: they all contribute to the creation of a cohesive tissue that is open to appropriation and further expansion by the residents. In Ahmedabad, the same principles can be found in Doshi's housing project for the Life Insurance Corporation (1973-1976), which includes numerous changes and additions made by the residents.

Creating thresholds and zones, filters between the various private and public domains and everything in between, is crucial to make the whole thing work. The structure of the built environment creates a syncopated counter rhythm of daily lifecycles with their own routines and rituals.¹³ Doshi points out the importance of the ambiguous character of the intermediate spaces that, due to their ambiguity, residents can use in a variety of manners, which makes a richer experience possible. In his words, it is about creating 'breaks' that interrupt a one-sided, rational and linear development. In his lecture 'Give Time a Break' for the Anytime conference in Ankara in 1998, Doshi says:

Our measure of time is accelerating, and events are now coupled with rapid change and uncertainty. The relationship of man to built form has become transitory, and identity has become synonymous with quick, result oriented action. Symbols are now dependent upon a constantly changing and increasingly uncertain world view. Against this myopic world view and the resulting well-structured, extremely regulated, mechanized architectural spaces, the only constant that can recover our sensibilities is the introduction of the pause, the 'gap' or unexpected, ambiguous link. This gap, or 'open-ended ambiguity', through its momentary sense of repose in time and re-orientation of space, help counteract stressful activity. In architecture, this gap or pause is the un-assigned loosely superimposed space, the corner or corridor or irregular courtyard accidentally discovered. In these spaces use is undefined and choice is unlimited . . . they contain the possibility of spontaneity.¹⁴

Strikingly, rather than to Team 10 or the Western tradition, Doshi's argument about the architecture of 'breaks' and intermediate spaces refers explicitly to traditional Indian architecture:

Traditional Hindu architecture, which expresses through movement – whether fast or slow with several pauses – is perceived not only as part of this instant or eternity, but as an intimate experience. Architecturally, the broken wheel of time is expressed as a sequence of juxtaposed long and short corridors with a variety of pauses, scales, interspersed courtyards, and unexpected visual barriers, including changes in structural expression or in the quality of light . . . One can be transformed through a proactive dialogue with space and time. One can cross a threshold into another space, another time, and another phase of psychological and spiritual experience. Walls, columns, surfaces, rhythms, light, etc., are instruments that activate these spaces.¹⁵

Doshi emphatically has the architect play a part in the accommodation of social processes. Architecture can even potentially transform these processes by a proper articulation of spatial conditions by means of the above-mentioned architectural elements. He wields a dynamic understanding of architecture and social relations, with architecture subservient to transformation or even metamorphosis, not in a purely spatial or physical sense but first and foremost in a psychological or even spiritual sense.

Le Corbusier, ATMA House, Mill Owners Association Building, open entreehal, Ahmedabad, 1951-1955

Le Corbusier, ATMA House, Mill Owners Association Building, open entrance hall, Ahmedabad, 1951-1955

Louis Kahn met Anant Raje, Indian Institute of Management, een van de open, monumentale gangen in het hoofdgebouw, Ahmedabad, 1962-1974

Louis Kahn with Anant Raje, Indian Institute of Management, one of the monumental, open corridors in the main building, Ahmedabad, 1962-1974

Balkrishna Doshi, toegang tot de architectuurschool op de CEPT University campus, Ahmedabad, eerste fase 1966-1968

Balkrishna Doshi, entrance to the architecture school on the CEPT University campus, Ahmedabad, first phase 1966-1968

Sangath, bureau van Doshi, Ahmedabad, 1979-1981
Sangath, Doshi's office, Ahmedabad, 1979-1981

Poort naar Sangath, Ahmedabad, 1979-1981
Gate to Sangath, Ahmedabad, 1979-1981

Balkrishna Doshi, woningbouwproject voor de Life Insurance Corporation, 1973-1976. Uitbreiding bovenwoning door middel van zelfbouw, Ahmedabad, 2013

Balkrishna Doshi, housing project for the Life Insurance Corporation, 1973-1976. Expansion by residents of the upper apartments, Ahmedabad, 2013

Balkrishna Doshi, woningbouwproject voor de Life Insurance Corporation, 1973-1976. Fragment met delen van originele opzet nog zichtbaar, Ahmedabad, 2013
Balkrishna Doshi, housing project for the Life Insurance Corporation, 1973-1976. Fragment with parts of the original structure still visible, Ahmedabad, 2013

Balkrishna Doshi, woningbouwproject voor de Life Insurance Corporation, 1973-1976. Straatbeeld, Ahmedabad
Balkrishna Doshi, housing project for the Life Insurance Corporation, 1973-1976. Street image, Ahmedabad

zinnigheid' tegenspel bieden aan de nerveuze overspannenheid van vandaag. In de architectuur is dit gat of deze pauze de niet geprogrammeerde, losjes gearculeerde ruimte, de plotselinge ontdekking van een hoek of een gang of een onregelmatige binnenhof. In deze ruimten is het gebruik ongedefinieerd en zijn er eindeloze keuzes (...) ze bieden spontaniteit.¹⁴

Opvallend genoeg verwijst Doshi voor zijn argumentatie van deze architectuur van pauzes en tussenruimten niet naar Team 10 of de westerse traditie, maar expliciet naar traditionele Indiase architectuur:

Traditionele hindoe-architectuur is er een van beweging, snel of langzaam, met verschillende pauzes. Ze wordt niet alleen als onderdeel van dit moment of de eeuwigheid gezien, maar als een intieme ervaring. In architectonisch opzicht wordt de breuk in de tijd uitgedrukt als een opeenvolging van parallelle, lange en korte corridors met een variëteit aan pauzes, schalen, binnenhoven en onverwachte visuele barrières, inclusief veranderingen in de constructieve expressie of de kwaliteit van het licht (...) Je kunt getransformeerd worden door een proactieve dialoog met ruimte en tijd. Je kunt een drempel overgaan naar een andere ruimte, een andere tijd, en een andere fase van psychologische of spirituele ervaring. Muren, kolommen, oppervlakken, ritmen, licht enzovoort zijn instrumenten die deze ruimten activeren.¹⁵

Doshi ziet dus nadrukkelijk een rol weggelegd voor de architect om sociale processen te kunnen accommoderen. Architectuur bezit zelfs de potentie om deze processen te transformeren door een juiste articulatie van ruimtelijke condities door middel van bovengenoemde architectonische elementen. Het draait om een dynamisch begrip van architectuur en sociale relaties, waar architectuur in dienst staat van transformatie of zelfs metamorfose, niet louter in een ruimtelijke of fysieke zin, maar in de eerste plaats in een psychologische of zelfs spirituele.

De overlap met het Team 10 discours is opnieuw enorm als je bedenkt dat bijvoorbeeld Peter Smithson op eenzelfde manier over transformatie en toeëigening van ruimten sprak. Of het feit dat Bakema, onder verwijzing naar de Franse filosoof Henri Bergson, het idee van verandering als een fundamenteel principe van een levende architectuur oarmrde. De interesse van Team 10, en de principes zoals omschreven door Doshi, worden uiteindelijk belichaamd in de zestiende-eeuwse paleisstad Fatehpur Sikri. Deze stad is niet alleen voor Doshi een vanzelfsprekende referentie, maar ook een geliefd voorbeeld voor Van Eyck en de Nederlandse Forumgroep. Alison Smithson nam het paleis zelfs op ter afsluiting van haar canon van zogenaamde weefselgebouwen (*mat-building*), die volgens haar het Team 10 denken bij uitstek belichamen.¹⁶ Het werk van Doshi roept zo de vraag op in hoeverre het denken van Team 10 als een specifiek Europees discours kan worden beschouwd, zoals gesuggereerd door Alison Smithson en anderen, en of hier niet iets anders aan de hand is, bijvoorbeeld inderdaad een proces van kruisbestuiving waarbij de cultuur en de beschaving van een voormalige kolonie een ongemeen diepgaande invloed heeft op die van de kolonisator.

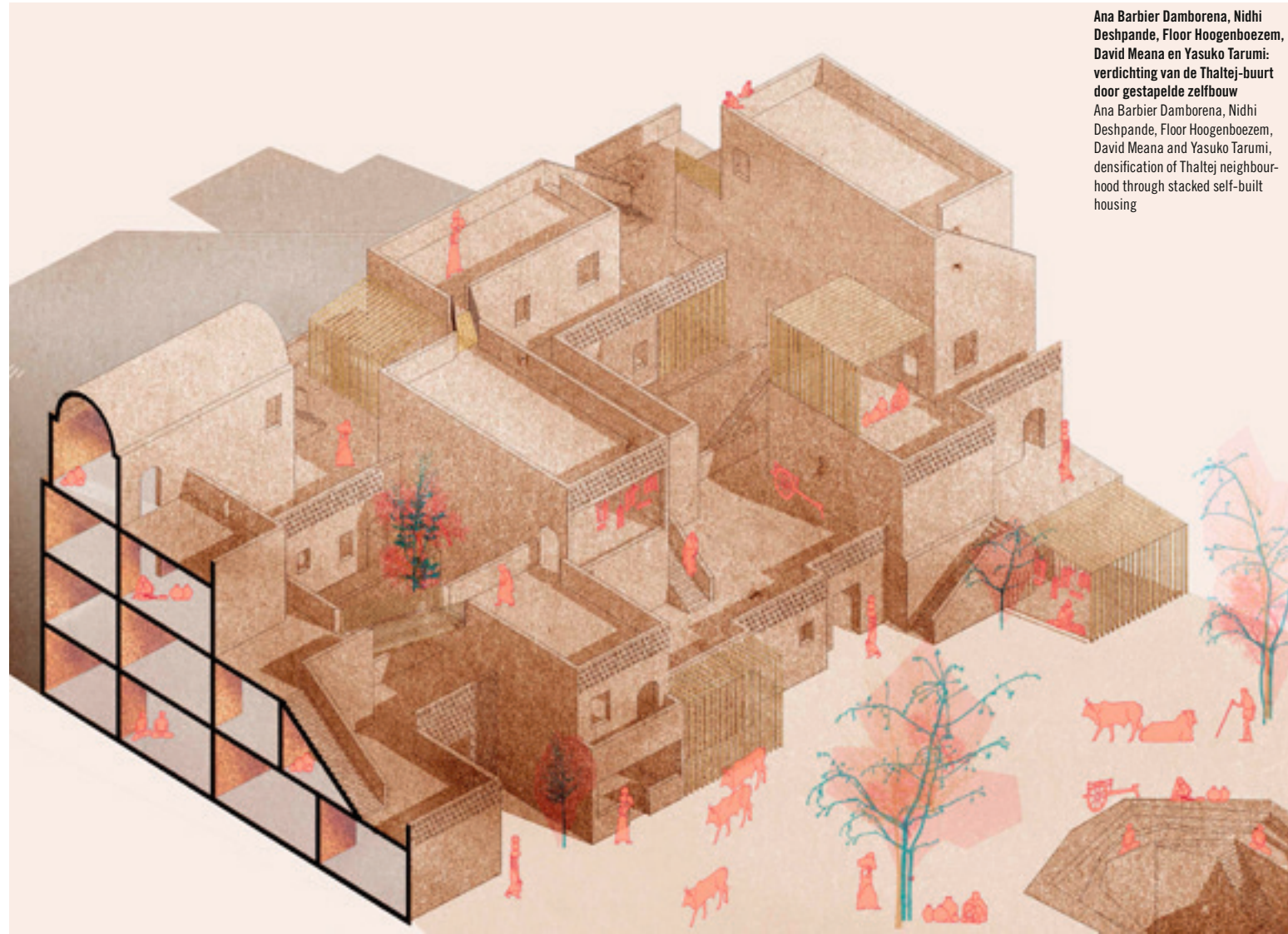
Habitat Studio

Er is nog een andere reden om Doshi's praktijk te plaatsen in de context van de nadagen van CIAM en het Team 10 discours, en dat is het format van de Habitat Design Studio. Dat staat in de traditie van het onderwijs van Team 10 en de naoorlogse CIAM Summer Schools

Again, the overlap with the Team 10 discourse is huge when you consider that Peter Smithson, for instance, talked about transformation and appropriation of spaces in exactly the same way and that Bakema, referring to French philosopher Henri Bergson, embraced the idea of change as a fundamental principle of a living architecture. Ultimately, the interest of Team 10 and the principles described by Doshi are embodied by the example of the sixteenth-century palace city Fatehpur Sikri. A natural reference for Doshi, it is also a popular example of Van Eyck and among the Dutch Forum group. Alison Smithson in turn included the palace as the conclusion of her canon of so-called 'mat-buildings', which she believed epitomized the Team 10 philosophy.¹⁶ Thus, Doshi's work raises the question to what extent the philosophy of Team 10 must be considered a specifically European discourse, as suggested by Alison Smithson herself and by others, or whether there is perhaps something else going on here indeed, for instance a process of cross-pollination in which the culture and civilization of a former colony have an extraordinarily profound impact on those of the colonizer.

Habitat Studio

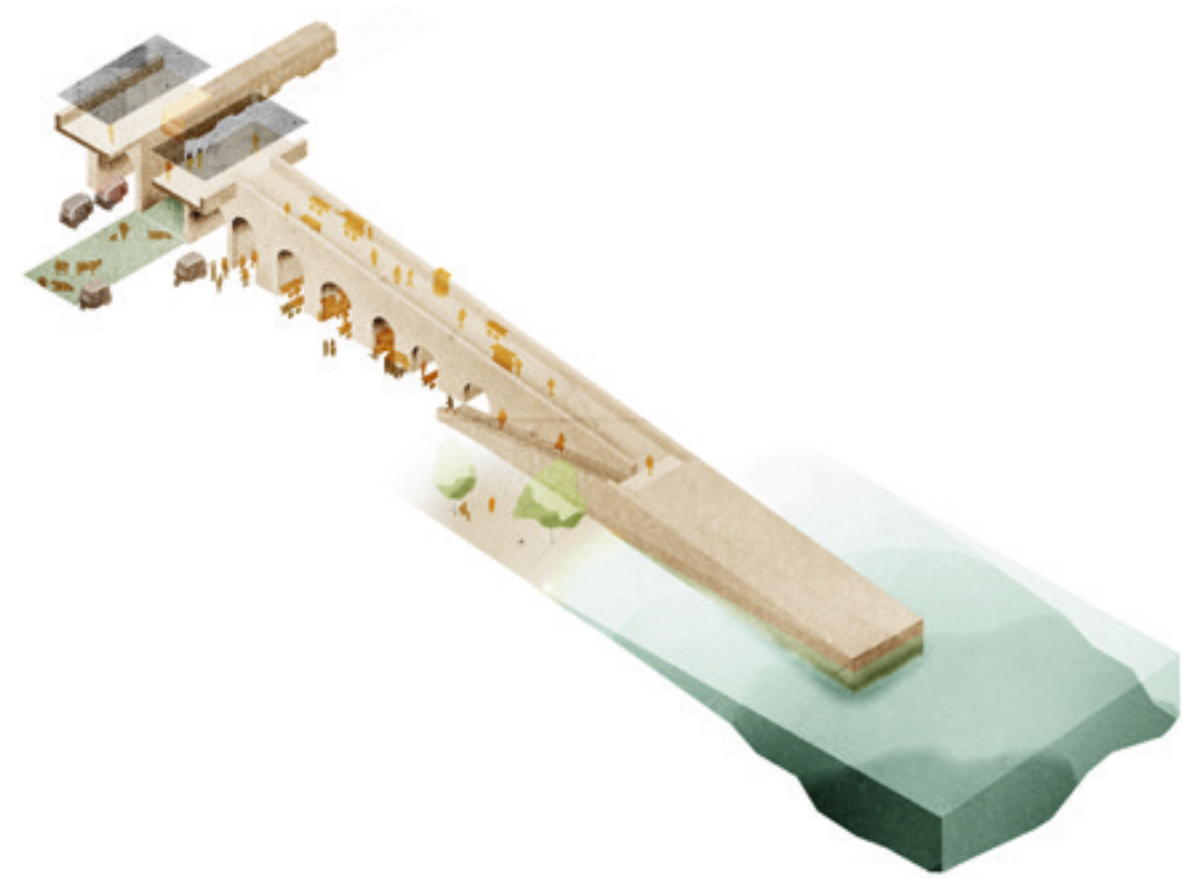
There is yet another reason to place Doshi's practice in the context of the latter days of the CIAM and of the Team 10 discourse, and that is the format of the Habitat Design Studio. This is in the tradition of the teaching of Team 10 and the post-war CIAM Summer Schools in Venice, bringing students and teachers from different countries and cultures together. Remember, Bakema tirelessly travelled the world giving his multimedia lectures, always teaching seminars and workshops of the same assignment, namely that of the city, like at the Internationale Sommerakademie in Salzburg, where he taught a studio for many years. The Berlage institute, founded by Hertzberger and currently part of Delft University of Technology as an advanced Masters course, is organized along the same lines. Another example is Giancarlo De Carlo's ILAUD, the International Laboratory of Architecture and Urban Design, which he founded in 1976 and which kept the Team 10 discourse going for 30 years. Peter Smithson, Aldo van Eyck and Herman Hertzberger stayed there and so did Doshi, in 1987 and 1991. These teaching methods generate cross-pollination like no other. Typically, they are outside the curricula of schools of architecture; they are special moments that facilitate reflection and speculation precisely because they are extra-curricular. Doshi would say they are a break in the academic discipline, which is precisely why they offer opportunities for crossing boundaries, innovation and enrichment.

Ana Barbier Damborena, Nidhi Deshpande, Floor Hoogenboezem, David Meana en Yasuko Tarumi: verdichting van de Thaltej-buurt door gestapelde zelfbouw
 Ana Barbier Damborena, Nidhi Deshpande, Floor Hoogenboezem, David Meana and Yasuko Tarumi, densification of Thaltej neighbourhood through stacked self-built housing

Ilse van den Berg, Chalotte Grace, Ameya Joshi, Giorgio Larcher en María Tula García Méndez: de grens tussen landbouwgrond en de Yogeshwar Nagar-buurt wordt getransformeerd tot een aaneenschakeling van publieke ontmoetingsruimten
 Ilse van den Berg, Chalotte Grace, Ameya Joshi, Giorgio Larcher and María Tula García Méndez, the boundary line between farmland and the Yogeshwar Nagar neighbourhood is transformed into a series of public meeting spaces

Aidan Conway, Leticia Izquierdo Garcia, Marlene Hamacher en Azul Campos Vivo: hellingbaan tussen de nieuwe metrolijn en de Thaltej-buurt wordt een katalysator voor activiteiten
 Aidan Conway, Leticia Izquierdo Garcia, Marlene Hamacher and Azul Campos Vivo, ramp between new metro line and the Thaltej neighbourhood becomes a catalyst for activity

Marlen Beckedal, Rohit Raj, Ellen Rouwendal en Laura Strähle: voorstel voor een nieuwe bloktypologie in de Gota-buurt, deels gebaseerd op zelfbouw, waarbij flexibiliteit en diversiteit uitgangspunt waren
 Marlen Beckedal, Rohit Raj, Ellen Rouwendal and Laura Strähle, proposal for a new block typology in the Gota neighbourhood, in part based on self-build practices, where flexibility and diversity are key

in Venetië, waarbij studenten en docenten uit verschillende landen en culturen bij elkaar worden gebracht. Denk aan het onderwijs van Bakema die onvermoeibaar de wereld over reisde met zijn multimedia-lezingen en eigenlijk altijd dezelfde opgave had, namelijk die van de stad, zoals op de Internationale Sommerakademie in Salzburg waar hij vele jaren een studio verzorgde. Het Berlage-instituut, opgericht door Hertzberger en tegenwoordig onderdeel van de TU Delft als een advanced-masters-opleiding, volgt ook deze opzet. Een ander voorbeeld is Giancarlo De Carlo's ILAUD, het International Laboratory of Architecture and Urban Design, dat De Carlo in 1976 oprichtte en dat gedurende 30 jaar het Team 10 discours voortzette. Peter Smithson, Aldo van Eyck en Herman Hertzberger waren er te gast, net als Doshi in 1987 en 1991. Dergelijke onderwijsvormen zijn bij uitstek een plek van kruisbestuiving. Ze vallen doorgaans buiten de curricula van architectuurscholen en zijn speciale momenten die reflectie en speculatie mogelijk maken, juist omdat ze daarbuiten vallen. Ze vormen in de woorden van Doshi een pauzemoment in de academische discipline. Precies daarom bieden ze de mogelijkheid van grensoverschrijding, vernieuwing en verrijking.

Zonnetempel uit de elfde eeuw, zicht op het waterbassin, Modhera
Eleventh-century Sun Temple, a view of the water basin, Modhera

Noten

- Zie voor een beknopt overzicht de webpagina: <http://www.vastushilpa.org/international-studio.html>. De studio gaat terug tot 2003. Architectuurscholen uit Australië, Denemarken, Frankrijk en Zwitserland namen eerder deel aan de Habitat Studio. De studenten worden begeleid door een multidisciplinair team van docenten. Met name de begeleiding van prof. em. Neelkanth Chhaya mag hier niet onvermeld blijven.
- Paul John and Ashish Vashi, *Ahmedabad Next. Towards a World Heritage City* (Ahmedabad: Bennett, Coleman & Co, 2011), 30.
- Sinds Edward Saïd's postkoloniale kritiek waagt geen westerse wetenschapper zijn vingers hier nog aan te branden, maar ook de Indiase schrijver Pankaj Mishra probeert de geschiedenis van modernisering te herschrijven vanuit een specifiek Aziatisch perspectief in: *Temptations of the West: How to Be Modern in India, Pakistan, Tibet and Beyond* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 2006) en *The Ruins of Empire: The Revolt against the West and the Remaking of Asia* (Londen/New York: Allan Lane, 2012).
- Zie ook: Ricky Burdett and Deyan Sudjic (red.), *The Endless City* (Londen: Phaidon, 2007).
- De tentoonstelling was georganiseerd door het MoMA samen met het MAK in Wenen en was te zien in New York van 22 november 2014 tot en met 10 mei 2015. De zes steden waren Hong Kong, Istanbul, Lagos, Mumbai, New York en Rio de Janeiro. De catalogus is samengesteld door curator Pedro Gadanho: *Uneven Growth. Tactical Urbanisms for Expanding Megacities* (New York: The Museum of Modern Art, 2014).
- De directeur van het MAK, Christoph Thun-Hohenstein, stelt in zijn voorwoord: 'Het is overduidelijk dat architecten in de eerste plaats sociale opbouwwerkers moeten zijn, wil het vak zijn relevantie behouden en de glamoureuze "architectuur als kunst"-projecten overstijgen, waar sommige steden en landen nog steeds op leunen om de wereld te imponeren.' Ibid., 9.
- Balkrishna Doshi, *Paths Uncharted* (Ahmedabad: Vastu Shilpa Foundation for Studies and Research in Environmental Design, 2011 [tweede druk 2012]), 166; William J.R. Curtis, *Balkrishna Doshi. An Architecture for India* (Middleton, NJ: Grantha Corporation/Ahmedabad: Mapin Publishing, 1988 [herdruk 2014]), 118-135.
- In William Curtis' boek staat onder de Doshi's biografie vermeld: '1967-1971: Member Team 10', wat opvallend is omdat er geen officieel lidmaatschap van de groep was. In een interview met Clelia Tuscano bestrijden Alison en Peter Smithson dat Doshi lid was van de groep. Zie: Max Risselada en Dirk van den Heuvel (red.), *Team 10. In Search of a Utopia of the Present (1953-1981)* (Rotterdam: NAI Uitgevers, 2005), 338-339.

- Alexander en Doshi publiceerden samen de tekst 'Main Structure Concept' in: *Landscape*, jrg. 13 (1963-64) nr. 2, 17-20, herdrukt in: *Ekistics*, jrg. 17 (1964) nr. 103, 352-354. Volgens een adreslijst uit 1963 gebruikte Alexander het adres van Doshi tijdens zijn verblijf in India (archief Jaap Bakema, Het Nieuwe Instituut, Rotterdam).
- Alison Smithson, *Team 10 Meetings 1953-1984* (New York: Rizzoli, 1991), 68-69; Christopher Alexander, *Notes on the Synthesis of Form* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1964).
- Doshi zelf noemt de woonwijk voor de Electronic Corporation of India in Hyderabad, maar deze is gebouwd tussen 1968 en 1971 na de Urbino-meeting van 1966. In het boek over Team 10 wordt de fabriekswijk in Baroda voor de Gujarat State Fertilisers Corporation vermeld, die is gebouwd tussen 1964 en 1969. Zie: Risselada en Van den Heuvel, *Team 10*, op. cit. (noot 8), 140-143; Doshi, *Paths Uncharted*, op. cit. (noot 7), 241.
- Op meerdere plekken herdrukt, o.a. in: Joan Ockman (red.), *Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology* (New York: Rizzoli, 1993).
- William Curtis spreekt in zijn boek over Doshi's werk van een 'armatuur waar de chaos van het leven een ander patroon over heen legde'. Zie: Curtis, *Balkrishna Doshi*, op. cit. (noot 7), 82.
- Balkrishna Doshi, 'Give Time a Break', 12-13, deel van de verzamelbox *Talks by Balkrishna V. Doshi* (Ahmedabad: Vastu Shilpa Foundation for Studies and Research in Environmental Design, 2012).
- Ibid., 6-7.
- Alison Smithson, 'How to Recognize and Read Mat-Building. Mainstream Architecture as It Has Developed towards the Mat-Building', *Architectural Design*, nr. 9 (1974), 590; Smithson heeft ook een voorbeeld uit Ahmedabad opgenomen: het kennismuseum van Le Corbusier (1949-1957) dat tegenwoordig het stadsmuseum huisvest, 584.

Notes

- For a brief overview, see <http://www.vastushilpa.org/international-studio.html>. The studio dates back to 2003. Architecture Schools in Australia, Denmark, France and Switzerland have taken part in the Habitat Design Studio. The students are supervised by a multidisciplinary team of teachers. Especially the contribution of prof. em. Neelkanth Chhaya should not go unrecognized.
- Paul John and Ashish Vashi, *Ahmedabad Next. Towards a World Heritage City*, (Ahmedabad: Bennet, Coleman & Co., 2011), 30.
- No Western scientist would dare to since Edward Saïd's postcolonial criticism. However, Indian writer Pankaj Mishra suggests rewriting the history of modernism from a specifically Asian perspective in: *Temptations of the West: How to Be Modern in India, Pakistan, Tibet and Beyond* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 2006) and *From the Ruins of Empire: The Revolt against the West and the Remaking of Asia* (Londen/New York: Allan Lane, 2012).
- See also Ricky Burdett and Deyan Sudjic (eds.), *The Endless City* (Londen: Phaidon, 2007).
- The exhibition was organized by the MoMA together with the MAK of Vienna and was on show in New York from 22 November 2014 until 10 May 2015. The six cities were Hong Kong, Istanbul, Lagos, Mumbai, New York and Rio de Janeiro. The catalogue was compiled by curator Pedro Gadanho: *Uneven Growth. Tactical Urbanisms for Expanding Megacities* (New York: Museum of Modern Art, 2014).
- The director of the MAK, Christoph Thun-Hohenstein, says in his foreword: 'It has become abundantly clear that architects will have to be first and foremost social workers if the profession is to retain its relevance and go beyond the "architecture-as-art" glamour projects that some cities and countries still rely on to impress the world.', ibid., 9.
- Balkrishna Doshi, *Paths Uncharted* (Ahmedabad: Vastu Shilpa Foundation for Studies and Research in Environmental Design, 2011, second edition 2012), 166; William J.R. Curtis, *Balkrishna Doshi. An Architecture for India* (Middleton, NJ: Grantha Corporation/Ahmedabad: Mapin Publishing, 1988, reprinted in 2014), 118-135.
- In William Curtis's book, Doshi's autobiography includes: '1967-1971: Member Team 10', (174), which is remarkable because there was no official group membership. Alison and Peter Smithson contested the idea that Doshi was a member of the group in an interview with Clelia Tuscano in Max Risselada and Dirk van den Heuvel (eds.), *Team 10. In Search of a Utopia of the Present (1953-1981)* (Rotterdam: NAI Publishers, 2005), 338-339.
- Alexander and Doshi jointly published the text 'Main Structure Concept' in *Landscape*, vol. 13 (1963-1964) no. 2, 17-20, reprinted in: *Ekistics*, vol. 17 (1964) no. 103, 352-354. According to
- an address list from 1963 kept in the Jaap Bakema archives in Het Nieuwe Instituut in Rotterdam, Alexander used Doshi's address during his stay in India.
- Alison Smithson, *Team 10 Meetings 1953-1984* (New York: Rizzoli, 1991), 68-69; Christopher Alexander, *Notes on the Synthesis of Form* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 1964).
- Doshi himself mentions the residential area for the Electronic Corporation of India in Hyderabad, but that was built between 1968 and 1971, after the Urbino meeting of 1966. In our Team 10 book we mention the industrial neighbourhood in Baroda for the Gujarat State Fertilisers Corporation, which was built between 1964 and 1969. See Risselada and Van den Heuvel, *Team 10*, op. cit. (note 8), 140-143; and Doshi, *Paths Uncharted*, op. cit. (note 7), 241.
- Reprinted in several places, among others in Joan Ockman (ed.), *Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology* (New York: Rizzoli, 1993).
- In his book, William Curtis talks about Doshi's work in terms of an 'armature over which the chaos of life would play another pattern'. See Curtis, *Balkrishna Doshi*, op. cit. (note 7), 82.
- Balkrishna Doshi, 'Give Time a Break', 12-13, part of the collection box *Talks by Balkrishna V. Doshi* (Ahmedabad: Vastu Shilpa Foundation for Studies and Research in Environmental Design, 2012).
- Ibid., 6-7.
- Alison Smithson, 'How to Recognize and Read Mat-Building. Mainstream Architecture as It Has Developed towards the Mat-Building', *Architectural Design*, 9 (1974) 590; Smithson also included an example from Ahmedabad: the Museum of Knowledge by Le Corbusier (1949-1957); the building currently houses the city museum, 584.